

IRODALOM.

Pædagogiai értekezések az 1892/3. évi gymnasiumi és reáliskolai értesítőkbën.

21

12. Az iskolai kert a természetrajz szolgálatában. Irta Paszlavszky József (Budai reáliskola). Az ismert tudós jelen kis értekezésében a botanikai, de egyéb természetrajzi tanításnak is egy fontos eszközére hívja fel a figyelmet. Hivatkozva arra, hogy az összes természetrajzi disciplinák között a botanika az, mely a legkevesebb szemléltető eszközzel rendelkezik (mínthogy a herbarium csak igen hiányos surrogatum e célra és a közös iskolai kirándulások különösen a fővárosban sok mindenféle bajjal járnak és csak ritkán eszközölhetők), rámutat azon különböző intézkedésekre, melyeket a botanikai tanítás fejlesztésére Európa műveltebb államaiban, különösen Németországban és Hollandiában tettek. Igaz ugyan, hogy Németországban is sok helyen igen primitív módon szerzik meg a szükséges növényeket: egy helyen a tanár gyűjti, másikon az iskolai szolgának van ez kötelességévé téve; másutt meg néhány tanuló van e feladattal megbízva stb. Mindezek eredménye majdnem annyira függ az időjárás szeszélyétől és más körülményektől, mint a közös kirándulásoké. Sokkal gyökeresebben igyekeznek e bajon segíteni a «városi botanikai kertek» szervezésével. Ezeket az iskolák hozzájárulásával az egyes városok tartják fenn, tenyésztve bennök az iskola számára szükséges növényeket és áprilistól októberig ellátva velök az iskolákat. Ilyen városi kert van Berlinben, Boroszlóban, Lipszéban, Hannoverában, Aachenben, Mannheimban, Kölnben és a múlt évben «Verein zur Gründung gemeinsamen Schulgärten» czímen Bécsben is alakult egyesület a botanikai tanítás istápolására. E közös kertek több helyen játszóterekkel kapcsolatosak és a tanulók számára nemcsak hozzáférhetők, hanem valóságosan csábítják őket a szemléltre és a tanulásra. Van azonban — úgy véli Paszlavszky — a botanikai tanításnak még egy segédeszköze, mely teljes, ideális megvalósulásában mindenek felé helyezendő: ez az *iskolai kert*. Olyan kert ez, mely ott van a tanulótság középontjában, az iskolában; kora tavasztól késő ősziig szemléltető, a csirázástól a termés megéréseig és a mag kiszóródásáig minden jelenségre ad példát; sőt nemcsak növényeket szolgáltat a botanikai tanítás céljára, hanem színhelye lehet az állat- és növénybiológiai s más természeti jelenségek megfigyelésének is. Nálunk is van már egy pár iskolai kert (Sárospatak, Debreczen). Németországban újabban a giesseni reáliskola és realgymnasium mellé készítettek vagy csak terveztek egy kertet, mely jöllehet csak 87 m. hosszú és 18 m. széles, mégis nemcsak mindenféle

növényekben, apró erdőkben, gyümölcsösökben, rétekben gazdag, de vannak benne egy cementfenekű tóban állatok és növények közösségének illusztrálására őszi növények, teknősbékák, rákok, halak, stb. s a jövőben meg terrariumokat és volièreket is szándékoznak építeni. Mindezekhez hozzájárul még egy kis (24 m²) fedett csarnok, melyet esős időben tanteremnek használnak; szép időben ugyanis a kertben, a megfelelő növények mellett történik a tanítás. A tanulók bizonyos napokon, osztályonként, több egymásután következő egy-egy negyedórányi időközöt töltenek a kertben; azonkívül bizonyos szünetnapokon, délutánonként bemehetnek a kertbe; egyes tanulók gondoznak is egy-egy meghatározott növényágacsokát. Pilen iskolai kertek vannak már Berlinben, Lipsében, Münchenben, Hágában, Posenben, Stettinben és egyebütt is gymnasiumok, reáliskolák és felsőbb leányiskolák mellett. *Gossler*, porosz közoktatásügyi minster annak idején rendelettel figyelmeztette a hatóságokat az iskolai kertek szükséges voltára s a költségekhez hozzá is járult. Pilen iskolai kertet sikerült Paszlavszky úrnak a budai reáliskolában is létesítenie. Ez iskolát ugyanis kert övezi, melyet eredetileg nem «iskolai» kertnek terveztek ugyan, de a mely újabban a budai reáliskola igazgatója, Mayer József és Paszlavszky fáradozásai folytán kiválóan az iskola, a tanítás érdekeinek van szentelve. Mint P. úr mondja, csak azóta érez némi megnyugvást a botanikai tanítás terén, mióta a kertet és friss növényeit használhatja. A kert terjedelme körülbelül 2000 m² és az iskola épületének keleti, déli és északi oldalán terül el. Nagy részét magas fák foglalják el. Az északi, meglehetősen meredeken emelkedő részt fenyőfákkal ültették be, nyugati, aránylag legnaposabb részén mésztufából és más kövekből sziklacsoportot rakott P. a hegyi, esetleg magashegyi növények számára. Itt díszlenek a kövi rózsák, *Sedumok*, *Erica carnea*, néhány *Saxifraga* stb., a fenyők alatt néhány árnyékkedvelő növény: *Veratrum*, *Daphne* stb. A déli részen díszlik a füge és a szőlő, a *Pawlownia imperialis*, a *Juglans nigra* stb. és okkal-móddal cserépbén kezelve, a havasi gyopár. A keleti részen helyet talált a legtöbb lombos fa, bokor és lágyszárú növény. Egészben véve több mint 300 növényfaj található már e kertben. A növények nincsenek ugyan még abban a karban, hogy a tanulóknak szabadjokra lehetne őket hagyni. Jelenleg a frissen szedett növényt, az iskolában használja Paszlavszky, az ötödik osztályt azonban, a mint az idő és a körülmények engedik, le is vezeti egy-egy órára, bemutatva egy-egy csoportot. Eljön azonban az az idő is — így reménykedik a buzgó tanár — midőn a kert látogatását rendezni fogja, s reméli azt is, hogy vízmedenczéje és a mocsári növények tenyésztésére is lesz alkalmas talajuk, a mi egyelőre teljesen és igen érezhetően hiányzik.